

Овдійчук Л. М., к.пед.н., доцент (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степан Дем'янчука, м. Рівне)

ОЛЕСЬ ГОНЧАР ЯК ОСОБИСТІСТЬ: ВИВЧЕННЯ ЖИТТЄПИСУ МИТЦЯ НА ОСНОВІ КРИТИЧНОГО ОСМИСЛЕННЯ МЕМУАРІВ, ЛИСТІВ, ДОКУМЕНТІВ

***Анотація.** У статті репрезентовано Олесь Гончар як особистість: його родовід, характер, зовнішність, рівень освіти, сферу діяльності, естетичні уподобання, смаки, світогляд. Наведено спогади про письменника, листи та документи, які підібрані за певною системою і розкривають всі аспекти індивідуальності поета. Запропоновано матеріали, які можуть бути використані на уроках української літератури у школі та закладах вищої освіти під час вивчення життя і творчості Олесь Гончар. Сформульовано методичне підґрунтя: евристичні бесіди, складання таблиці, дослідницькі, проблемно-пошукові й аналітичні завдання, елементи технології критичного мислення, яке допомагає старшокласникам та студентам проаналізувати, узагальнити і критично осмислити документи, мемуари та епістолярій Гончар і створити портрет-таблицю «Олесь Гончар як особистість».*

***Ключові слова:** мемуари, листи, документи, Олесь Гончар, особистість, вдача, характер, освіта, обдарування, сфера діяльності, оточення, критичне осмислення, таблиця «Олесь Гончар як особистість».*

***Аннотация.** В статье представлен Олесь Гончар как личность: его родословная, характер, внешность, уровень образования, сфера деятельности, эстетические предпочтения, вкусы, мировоззрение. Наведены воспоминания о писателе, письма и документы, которые подобраны согласно системе и раскрывают все аспекты индивидуальности поэта. Предложены материалы, которые могут быть использованы на уроках украинской литературы в школе и заведениях высшего образования при изучении жизни и творчества Олесь Гончар. Сформулировано методическое основание: эвристические беседы, составление таблицы, исследовательские, проблемно-поисковые и аналитические задания, элементы технологии критического мышления, которые помогают старшеклассникам и студентам проанализировать, обобщить, критически осмыслить документы, мемуары и эпистолярий Гончар и создать портрет-таблицю «Олесь Гончар как личность».*

Ключевые слова: мемуари, письма, документи, Олесь Гончар, людина, характер, образование, талант, сфера діяльності, оточення, критичне осмислення, таблиця «Олесь Гончар як людина».

Annotation. This article represents Oles' Honchar's personality: his genealogy, character, appearance, level of education, sphere of activity, aesthetic preferences, tastes, world outlook. The passages of memories of the writer, letters, documents are selected according to a specific system and reveal a certain aspect of the personality of the poet. The materials proposed by the author of this study can be used for the lessons of Ukrainian literature at school during the study of Oles' Honchar's life and works in grade 11, as well as during lectures and practical classes at higher educational institutions. The methodical basis is formulated: heuristic conversations, drawing up a table, research, problem-searching and analytical tasks, elements of critical thinking technology that help high school students and students analyze, summarize, critically comprehend the documents, memoirs and epistolary of Gonchar and create a portrait table "Oles Gonchar as personality"..

Key words: memoirs, letters, documents, Oles' Honchar, a personality, temper, character, education, talent, sphere of activity, environment, critical comprehension, table «Oles' Honchar a Personality».

Життя і творчість Олесь Гончара є предметом вивчення у загальноосвітній та вищій школі. У програмах для 11 класу за різними профілями пропонується робити акцент на його громадянській і життєвій позиції та творчому злеті у 1960-і роки. Найбільш широко, і це логічно, життєвий і творчий шлях Олесь Гончара розглядається за програмою профільного рівня (філологічний напрям, профіль – українська філологія) та на філологічних факультетах університетів. Отже, актуальним є питання для вчителя й викладача, який зміст і форму обрати для подачі й засвоєння біографії письменника учнями та студентами.

Найважливішими і найбільш достовірними джерелами вивчення життєпису Олесь Терентійовича є його «Щоденники» [1; 2; 3], «Листи» [4] та спогади сучасників [5].

Провідні вітчизняні науковці (В. Абліцов, В. Біляцька, Я. Вельможко, М. Возна, В. Галаган, А. Галич, В. Галич, О. Галич, С. Ігнат'єва, Т. Конончук, Г. Кудряшов, С. Ленська, О. Медоренко, Н. Мисливець, М. Степаненко, І. Цюп'як, Н. Чиж) досліджували ці матеріали з різних точок зору, що відображено у монографічних працях, дисертаційних дослідженнях та статтях, що репрезентують різні аспекти вивчення цих першоджерел. Однак, системного аналізу та підбору матеріалів про особистість Олесь Гончара, їхньої репрезентації в контексті літературної освіти не проведено. Цим і зумовлений вибір теми нашої статті.

Мета нашої статті – репрезентувати Олесь Гончара як особистість та розкрити методику вивчення біографії письменника за допомогою першоджерел на основі їх критичного осмислення. Цю методику було апробовано під час відкритих лекцій, які були проведені у Дніпровському національному університеті імені Олесь Гончара (12 квітня 2018 р.) та у Міжнародному економіко-гуманітарному університеті імені академіка Степана Дем'янчука (3 травня 2018 р.) у рамках відзначення 100-річчя від дня народження видатного письменника і громадського діяча.

Методика створення літературного портрета така: на основі вибраних уривків з «Щоденників», «Листів», спогадів, які розміщені на слайдах в авторській презентації, пропонувалося заповнити таблицю за розділами: родовід, освіта, сфера діяльності, характер, захоплення, уподобання, світогляд. Критично осмислюючи поданий матеріал, кожен слухач міг висловити власну думку про те, завдяки яким чинникам сформувалася така потужна індивідуальність. Окрім того, насамкінець присутні мали дати відповіді на запитання: «Що вразило», «Що дізналися» під час лекції, висловити думки про Гончара як особистість.

Родовід. Витоки формування особистості – це дитинство, найближче оточення – батьки, бабусі, дідусі, вчителі, загалом, родовід, звідки починається людина. Те, що народився Олександр (Сашко) Біличенко в с. Ломівці, в передмісті теперішнього м. Дніпро 3 квітня 1918 р., а помер Олесь Гончар 14 липня 1995 року в Києві і похований на Байковому кладовищі, – є свідченням злиття двох родових коренів. Вибір письменником на користь материнської лінії був зроблений у ранньому віці після смерті матері: на його прохання дідусь і бабуся Гончарі забрали його з Ломівки у Слободу Суху, що на Полтавщині, де він ріс під впливом насамперед бабусі Пріськи. Уже під час вступу до першого класу його й записали Гончарем, а українське ім'я Олесь отримав від учителя української мови та літератури. І це було необхідністю, бо у класі уже був один Олександр Гончар. Отже, таким чином Олександр Біличенко став Олесем Гончарем і прославив не тільки материн рід. Про найближчу в дитинстві людину О. Гончар згадує: «без неї, певно, я не став би письменником». ... «... її пристрасні розповіді – поетичні видіння набожної жінки. Вона була весела, любила пожартувати, погуляти на чиємусь весіллі – на таких святах вона була бажаною гостею, її вплив на мій розвиток був величезний, і потім, у найважчі хвилини життя, я згадував її. На фронті інколи здавалося – майже забобонно, що це вона своїми благаннями відводить од тебе кулю».

Отже, вплив бабусі Пріськи на формування особистості: характеру, захоплення, обдарувань письменника, очевидний. Саме неписьменна бабуся вболівала, аби внук отримав гарну освіту. Він навчався у Бреусівській школі,

потім – технікумі журналістики у Харкові, а далі – історико-філологічному факультеті Харківського, пізніше – Дніпропетровського університету.

Освіта. Перелік навчальних закладів, які закінчив О. Гончар, наведений вище, але важливо знати, як навчався і завдяки чому він став високоосвіченим, охопив різні сфери діяльності у житті.

Зі спогадів однокурсника по Харківському технікуму Якова Оксюті: «У гуртожитку нам дісталася кімната, в ній мешкало більше двадцяти чоловік. Важкувато було в гамірливій казармі готуватись до занять. І Олесь чи не першим із нас проклав дорогу до бібліотеки імені Короленка. На всі три роки вона стала для нас робочим кабінетом. Там він штудював програмні та позапрограмні книги, виконував творчі домашні завдання, читав новинки улюблених письменників. ... Похвалу його слову ми не раз чули на заняттях, коли викладачі розглядали наші домашні «творіння». На прикладі Гончареві праці Юрій Шевельов – викладач української мови – показував, що значить знайти містке слово, влучний синонім, вдало завершити розповідь.

Помітно виділявся Олесь і в навчанні, бо черпав знання із багатьох джерел, а не лише з підручників. Мав власну думку на той чи інший художній твір; відповідаючи на запитання викладача, виважував кожне слово, обмірковував кожну фразу» [5, с. 22–23].

З листа О. Гончара до Л. С. Лупана. 4 червня 1937. Харків: «Кінчаю технікум. Лекції пусті, нудні – то нервують, то присипляють. Але ось через півмісяця з гаком я здам останню дисципліну. А тоді?.. І я думаю піти в КДУ на літфак...» [4, с. 38].

З листа письменника до О. С. Юренка. 6 січня 1939. Харків: «Я зараз зайнятий виключно екзаменами. У мене і дні, й ночі ідуть на підготовку. Писати ніколи та й взагалі з цим тепер я буду обережнішим» [4, с. 43].

Зі спогадів Д. Білоуса (однокурсника по Харківському університету) «Олесь уже знав, для чого йому знання, а ми, вчорашні школярі, вчили здебільше «тому, що спитають». Він у бібліотеку, а ми – в кіно» [5, с. 12].

З листа О. Гончара до Д. Г. Білоуса 24 січня 1946. Дніпропетровськ: «Я уже студент. Кінчилися мої мандри по Європах, де я кінчав свої університети. На початку цього року вступив на 4-й курс ДДУ (не наш золотий ХДУ) і оце здавав зимові екзамени. Здав на відмінно, по цьому можеш судити не про мої знання, які досить ґрунтовно вивітрились за чотири роки, а про стан наук в тутешньому університеті. Та й науки ці мене зараз не валять, як колись, я просто хочу мати диплом. Сиджу цілими днями один в своїй мансарді та розмовляю з прекрасними привидами» [4, с. 51–52].

З поданої інформації можна зробити висновок, що майбутній письменник здобував освіту свідомо і цілеспрямовано, постійно займався самоосвітою, тому рівень освоєння ним гуманітарних наук був дуже високим, що дало підстави сучасниками назвати його всесвітнім інтелектуалом.

Характер.

Зі спогадів Івана Цюпи (письменника, товариша) : «Олесь Гончар був стриманий у всьому, не вельми говіркий, сміявся лагідно, кутиками губів, а в очах його завжди відсвічувалася мрійна задума. ... Ми знали, що Олесь був сиротою. І це, певне, позначилося на його характері і манері поведінки. Був мовчазний, а коли вступав у розмови, то говорив лаконічно, не по роках розсудливо. Говорив неквапно, ніби зважував кожне слово. Хоча віком був молодший за усіх нас, а видавався найдорослішим» [5, с. 30].

«Людина високої честі, шляхетної вдачі і доброго серця, він мужньо зносив удари долі і всіма силами прагнув захистити молоді таланти, що вливалася в літературні лави у шістдесяті – на початку сімдесятих років, від переслідувань і всіляких намагань перетворити їх на слухняних adeptів режиму. Своім прикладом, своєю непокорою, мужністю він учив їх життєвій мудрості і твердості громадянської позиції. У їхньому сприйманні, як і свідомості багатьох з його ровесників і побратимів, слово «Гончар» стало символом мужності» [5, с. 33].

Зі спогадів Василя Юхимовича: «Гонка натура, естет, митець, котрий добрий знав, що, де і коли, в якому колі доречно сказати ... Він, Олесь Терентійович, залишився по-батьківськи турботливим й уважним, справедливим і суворим. І – вчителем без «набору учнів», як у консерваторії, скажімо, у слові усному й письмовому. ...

Вимогливий до інших, він не потурав і собі, навіть на макове зерня. І не кривив ні стежки, ні душею ...

Ходив по життю поволі, задумливо, збираючи думки і тривоги за долю народу та України в ту пряму, безкомпромісну рису-борозну на чолі, що ніби з неба впала услід за кометою, чи зорею долі. Ступав нелегко, мов і в мирний час ніс за плечима важку мінометну плиту проблем» [5, с. 46–47].

Зі спогадів Віктора Батюка: «Коли на терезах з одного боку спокушала комфортність, а з другого зависали гідність і порядність з відлякуючою перспективою побачити дальні краї – Олесь дав нам усім наочний приклад людської гідності, самоутвердження, згідно з обставинами, не зброєю мілітарною, а величчю і незламністю духа...» [5, с. 94].

Уривки зі щоденника Олеса Гончара. 13.07. 1968 р.: «Знаю біль рани. Біль холоду. Голоду. Та найтяжчий – біль душі, біль самотності, несправедливої образи» [1, с. 28].

31.12. 1973 р. «Хоч би швидше минав цей 73-й. Жахливо тяжким був для багатьох і для нас теж. Ще й зараз прикроці не закінчились. Передали «побажання» десь виступити, визнати «слухність партійної критики». Все ще той «Собор» комусь спати не дає. Три книжки вийшло після того, їх не бачать, до них, як сліпі, а за ту – крові, крові...

Та що ж вам треба від мене?

Пішов би й на самоприниження, якби – в ім'я високої мети. Але якщо цього вимагає тільки примха самодура, його пиха роздута та пика свиняча.. Ні, не діждетесь. Але ж як скаженіє, як розперезалась підлість новітня. В Спільці невтомно орудує бригада катів. Підступи, інтриги, торг, спекуляція – огидне видовище! Але й на це не зважай... Думай про читачів. А вони ось пишуть: «Спасибі за чудові твори... Вони допомагають бачити хороше, вірно любить, бути мужніми.

Це тобі мов би від самого народу дороговказ» [1, с. 176].

Інші уривки зі спогадів, щоденника, листів розміщено на слайдах презентації.

Отже, з першоджерельних уривків постає людина із сильним і вольовим характером. Одночасно Олесь Гончар добрий, гуманний, щирий і людяний. І попри складні обставини життя, він залишився чесним, порядним. Найбільший вплив на формування характеру, очевидно, зробило найближче оточення, зокрема, бабуся, дідусь, дядько Яків. Загартувала характер Гончара і війна.

Сфера діяльності. Журналіст, військовий, редактор, науковець-філолог, письменник, громадський діяч.

Гвардії сержант. Зі студентської лави пішов на фронт добровольцем у складі студентського батальйону. Був старшиною, потім сержантом мінометної роти, пройшов довгий шлях до Праги і Будапешта, тричі був поранений, потрапив у полон. Мав бойові нагороди – три медалі «За відвагу», ордени Слави і Червоної Зірки, медаль «За оборону Києва». Про те, як він воював, розкажуть документи і щоденникові записи. З подання командира 222-го полку полковника Вербицького: «В бою с крупными силами пехоты и танков противника 17.02. 1945 года в районе села Барт (Венгрия) гвардии сержант Гончар А. Т. проявил образцы подлинного мужества и храбрости. Под сильнейшим артминометным обстрелом противника лично доставил мины на огневые позиции. Когда выбыл из строя командир 2-го расчета, тов. Гончар стал у миномета и метким огнем отразил 7 вражеских атак, разбив 2 вражеских пулемета, и истребил свыше 15-и гитлеровцев. За мужество и отвагу, проявленные в этом бою, гв. сержант Гончар А. Т. достоин правительственной награды – ордена Красной Звезды» [2, с. 3].

«Лихорадочное возбужденное состояние, которое обычно бывает перед боем.

Я не жалею, если я погибну в бою, это все-таки лучшая из смертей – погибнуть за Украину.

Я молод, я хотел бы еще жить, но что ж, если нужно, я с гордостью скажу: – Прощай жизнь, прощай все.

Не сделанное мной, не записанное мной, – сделают, напишут другие!» [3, с. 24].

30.10. 1943 г. «Сегодня переправились на понтонах через Днепр. Прощай, Левобережная Украина, здравствуй, Синий Днепр и Заднепровье. Плыл и думал о Боге. Придется ли снова вернуться на родное Левобережье. Ах если б.

Идем дальше» [3, с. 25].

20–21.08.1944 г. «Упорные бои. Отражение контратак. Сколько раз за эти дни я виделся воочию со смертью. Вчера в обед пробирался с боепитания к себе в расположение. Около будки попал под налет. Под огнем полз до своего КП. Нигде ни траншеи, ни окопчика. До сих пор звон и шум в голове. Вечером повез боеприпасы на огневую точку к скале.

Какая-то высшая сила сохраняет меня» [3, с. 55].

Голова Спілки письменників України

Зі спогадів Івана Цюпи : «...Олесь Терентійович, якого я знав цілих шістдесят років, не марнував Богом відведеного часу, зумів поєднувати громадську і творчу діяльність як мало хто інший. Дванадцять років Олесь Гончар очолював Спілку письменників України. Духовна атмосфера у суспільстві була важка, а він твердо стояв на сторожі правди і справедливості, при ньому жодного письменника не було виключено із Спілки. Де тільки міг, він виступав проти русифікаторів усіх мастей, проти сваволі тоталітарного режиму» [5, с. 32–33].

Зі спогадів Галини-Яремчук-Кучер: «Я була рядовим співробітником, а Олесь Терентійович – головою Спілки. З великою приємністю кажу, що Гончар був справжнім керівником провідної творчої організації республіки, взірцем діловитості, обов'язковості, сказати б, лицарського ставлення до співробітників. Особливо уважним він був до людей старшого віку, жінок, ніколи і ні в чому не виявляв ознак службової зверхності. Мірило було для всіх одне – сумлінність, порядність, обов'язковість» [5, с. 78].

Громадський діяч

Зі спогадів академіка П. К. Трощака: «Я скажу вам: такого невтомного, такого всеосяжного організатора національно-духовного життя, яким був Олесь Гончар, Україна, мабуть, ще довго не матиме. ... Олесь Терентійович з його вродженою інтелігентністю, делікатністю і тактом умів бути «танком», коли йшлося про національні святині, великі імена, які визначали наш духовний поступ.

Олесь Терентійович після довгого забуття вперше згадав імена Пантелеймона Куліша, Володимира Винниченка і деякі інші. На повен голос заговорив про нашу історію.

... З висоти часу і далечі років маємо по-новому оцінити той духовний подвиг шістдесятих років, де головною фігурою був Олесь Гончар» [5, с. 68–69].

Зі спогадів Я. Оксюті: «3 літа 1978 року мені випало співпрацювати з Олесем Терентійовичем у іноземній комісії, головою якої на громадських засадах був він до останніх днів життя. ...

Чимало зарубіжних письменників, перекладачів, літературознавців – і не лише із сусідніх країн – були обізнані з нашою літературою, зокрема, з творчістю Олесь Гончара. Вони і приїздили з надією на зустріч з ним. І якщо Олесь Терентійович перебував у Києві чи то у Кончі-Озерній, не був зайнятий занадто нагальними справами, охоче приймав гостей, нерідко запрошуючи до своєї господи» [5, с. 26].

З першоджерел можна зрозуміти, що Гончар охопив різні сфери людського життя. Він виконував будь-які обов'язки надзвичайно скрупульозно, совісно, не жалюючи себе. Для того, щоб чесно працювати в умовах тоталітарної системи, письменнику довелося пережити багато драматичних ситуацій, прикрих хвилин, несправедливих образ і критики.

Захоплення.

Природа.

Про це дізнаємося з щоденника:

05.09.1968 р. «Знов осіннє цвітіння лугів. Ранки ще теплі і сухі, часом з росами. Передосіння пора – пора спокою і задуми. Замріявся про щось мій улюблений вересень. Тихий світ лугів, озер, неба» [1, с. 32].

01.04.1968 р. «...і ось воно, диво, вічне диво: сходить сонце! Полум'яніє червоно з-за лісу, швидко з'являється. І ні з чим не зрівнянне хвилювання, радісно-містичне якесь, охоплює мене всього, проймає. Вічне диво світу! Красивіше за будь-яку красу!

Скидаю капелюха перед ним, стою, дивлюсь, і слова якісь рвуться з грудей, хочеться дякувати комусь, молитись» [1, с. 12].

03.02.1970 р. «На лижах в морозну місячну ніч по ірпінській казковій долині – одне з найкращих вражень буття.

Серед голого, безшумного, ніби мертвого лісу, в глибині просіки стояла маленька людина» [1, с. 59].

11.01.1984 р. «Годую вранці синичок.

Ось коли так гарно стає на душі!

Вони розумні, вони добрі, ніколи не б'ються за харч між собою. Вранці, нагадуючи про себе, постукують дзьобиками у вікні: пора вже, прилетіли до тебе!

Найкращі хвилини оці: віч-на-віч із синичками. Веселі небесні створіння з душами янголят... [6, с. 6].

Мистецтво.

Уривок зі щоденника:

26.05.1968 р. «Тихі патріархальні вулички старого Києва, дух злагоди, доброзитку, народної поезії. На вул. Гончарній чути українську мову,

багато бабусь мирно бесіднують (в центрі міста їх не побачиш). У садах вже цвіте, пахне акація.

Красень, красень Київ!

І над усім сяє довершена божественність, граціозність Андріївської церкви» [1, с. 20].

«Домський собор». Концерт органної музики. Між стрімкими стінами, в ущелині собору, орган блищить набором труб і золотими оздобами.

Музика, якій нема нічого рівного на землі [1, с. 28].

З листа до О. С. Юренка 30 грудня 1936 р. Харків: «Був ... на виставці Рембрандта. Ці суворі чорні полотна освітлені звнутри геніальним рембрандтовським освітленням – це те найцікавіше, що я побачив у Москві. Його «Даная», «Повернення блудного сина», «Невір'я апостола Фоми», «Автопортрет»... – не втомлюють глядача, хоч би дивився на них кілька годин підряд» [4, с. 36].

Уривок зі щоденника 14.05.1972 р.: «Симфонія «Сковорода». Велика річ, в певному розумінні справді український «Фауст». Але й нерівна. Часом прямолінійність, наївність, а часом зринає геніальний образ» [1, с. 113].

Літературні уподобання.

З щоденника: «У всій нашій поезії останніх літ – «Маруся Чурай», без сумніву, явище найзначніше. Поема і за обсягом грандіозна. А мова! ...

Так, після Лесі Українки не мали такої» [1, с. 193].

З листа до О. С. Юренка, 1 листопада 1946 р. Дніпропетровськ: «Листувався з Ю. Яновським. Нарешті знайшов людину, в якій можна багато чому повчитись. Кращого майстра поетичної прози у нас, звичайно, нема» [4, с. 102].

Світогляд (погляди і переконання)

Уривки із щоденника:

«Прогрес (цивілізація), звичайно, є, він неминучий, але в ньому мало гуманного, частіше він антигуманний кінечним своїм спрямуванням. В цьому трагізм, в цьому корінь усіх тривог.

... В суспільстві – як у повітрі: чим вище, тим холодніше.

Ісус Христос, цей тесляр з Назарета, молодий мислитель, зостається ось уже 2000 літ і д е л о м духовної краси. І що знала історія могутніше за його наскрізь гуманне вчення?» [1, с. 9].

«Цивілізація несе зручності, вигоди, але щастя людині не може дати. Принаймні поки що. Ось де вузол усіх філософій» [1, с. 54].

«Нашу індивідуальність створює пам'ять. Коли зникає пам'ять, – зникаємо ми» [1, с. 159].

Отже, це лише окремі думки видатного письменника, які репрезентують його ставлення до важливих аспектів людського життя: філософських, морально-етичних, естетичних, соціальних, суспільно-політичних. У згаданій презентації про це йдеться ширше.

Таким чином, осмисливши запропоновані першоджерела, студенти та викладачі (за бажанням) заповнювали розділи таблиці і створили особистісний портрет Олесь Гончара, оскільки кожен виокремив те, що значуще для нього. Ось уривки відповідей: «Для мене Гончар – це сильна духом людина, яка вистояла у дуже складних випробуваннях», «Олесь Гончар – Людина з великої літери», «Мені дуже сподобалось, що Гончар любив природу, помічав кругом себе красу і вмів про це гарно написати», «Я вражена, бо дуже багато нового дізналася про Гончара. У школі побіжно розглядали його життя і творчість».

Наведені фрагменти відповідей учасників лекції засвідчують ефективність методики критичного осмислення першоджерел під час опрацювання біографії. Під цим кутом зору розглянуто формування Олесь Гончара як особистості. Уривки зі спогадів, щоденників, листів підібрані у чітко визначеній послідовності та за певною системою, яка розкриває вплив оточення, родових коренів, освіти, обдарувань на формування особистості юного Олесь, а також репрезентує уже сформовану індивідуальність зі своїм характером, уподобаннями, світоглядом, світом захоплень. Отже, з усього сказаного вище можна зробити висновок, що Олесь Гончар справді був Великим Українцем, совістю нації, різносторонньо обдарованою людиною, високоосвіченою і незламною духом.

Обсяг статті не дозволяє репрезентувати уривки з першоджерел, що повною мірою розкривають особистість Олесь Гончара, тому це може бути предметом подальших наукових студій.

1. Гончар О. Щоденники : У 3-х т. : Т. 2 : (1968–1983) / Упорядкув., підгот. текстів, ілюст. матеріалу та передм. В. Гончар; [Худож. оформл. М. С. Пшінки]. – К. : Веселка, 2003. – 607 с. **2.** Наенко М. Олесь Гончар і літературне зарубіжжя // Київ, 2018. – Літературна Україна. – 29 березня. – С. 3. **3.** Гончар О. Щоденники: У 3-х т. : Т. 1 : (1943–1967) / Упорядкув., підгот. текстів, ілюст. матеріалу та передм. В. Гончар; [Худож. оформл. М. С. Пшінки]. – К. : Веселка, 2002. – 455 с. **4.** Гончар О. Т. Твори в 12 т. : Т.10 : Листи / упорядкув. та комент. Я. Г. Оксюти. – К. : Наукова думка – 2011. – 808 с. **5.** Вінок пам'яті Олесь Гончара: Спогади. Хроніка. / Упоряд. В. Д. Гончар, В. Я. П'янов. – К. : Укр. письменник, 1997. – 453 с. **6.** Гончар О. Щоденники: У 3-х т. : Т. 3 : (1984–1995) / Упорядкув., підгот. текстів, ілюст. матеріалу та передм. В. Гончар; [Худож. оформл. М. С. Пшінки]. – К. : Веселка, 2004. – 606 с.

Рецензент: д.філ.н., професор, Назарець В. М.